Towards Modern Slavic Studies

Lidija Tanushevska

PRZEKŁAD LITERACKI W DIALOGU KULTUR

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE

UNIVERSITY OF OSTRAVA

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

[L. Tanushevska], licencja: CC BY-NC-ND 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.pl)

Skopje 2022

Konwersatorium, 15 spotkań x 90 minut (2x45 min.)

Model pracy: kontaktowy

SPIS TREŚCI

1. PRZEKŁAD A KULTURY 5

2. MIĘDZY TEORIĄ A PRAKTYKĄ 8

3. DIALOG KULTUR A PRZEKŁAD 10

4. NIEPRZEKŁADALNOŚĆ 12

5. ŚRODKI LITERACKIE A TECHNIKI TRANSLATORSKIE 14

6. POTĘGA PARAFRAZY 16

7. MOŻLIWOŚCI METAFORY 18

8. UKRYTE ZNACZENIA W PRZEKŁADZIE 20

9. PERSPEKTYWA W PRZEKŁADZIE 22

10. GDY PO DRUGIEJ STRONIE NIE MA ODPOWIEDNIKA 24

11. PROGRESJA TEMATYCZNA 27

12. CO WŁAŚCIWIE TŁUMACZYMY? 29

13. REJESTR 31

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

14. TERMINOLOGIA SPECJALISTYCZNA W LITERATURZE 33

15. PRZEKŁAD LITERACKI W DIALOGU KULTUR 35

INFORMACJE 36

LITERATURA 36

1. PRZEKŁAD A KULTURY		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Co już wiemy o przekładzie? Czy wiedza uczestników kursu jest uporządkowana? Czy wszyscy mają podobny zakres wiedzy?	
2. Wprowadzenie	W formie burzy mózgów uczestnicy kursu wymieniają zagadnienia związane z rozwojem przekładoznawstwa. Co pamiętają z zajęć na studiach? Czego się dowiedzieli dotychczas? Prowadzący pozwala, by wybrzmiały wszystkie fakty a następnie proponuje wstępne uporządkowanie wiedzy w kontekście rozwoju przekładoznawstwa jako dyscypliny naukowej i jej podstawowych zasad.	15
3. Główna aktywność	Dyskusja: Co warto wziąć pod uwagę, myśląc o przekładzie? Czy można wyodrębnić pewne kategorie, by opisać przekład? A jeżeli takie kategorie istnieją, czy można je wskazać w poszczególnych szkołach przekładoznawczych? Czy przekładoznawstwo jest takie samo we wszystkich krajach? Co trzeba wziąć pod uwagę, kiedy myśli się o przekładzie tekstu dla konkretnej kultury? Czy tłumaczenia różnią się w zależności od tego, na jaki język są tłumaczone? Wartości, rytuały, tradycje, poglądy – przekaz jakich treści może być dla tłumacza kłopotliwy? s Zadanie – fragment literacki z charakterystycznym dla danej kultury zjawiskiem, żartem lub zwyczajem. Wersja zadania – tekst piosenki osadzonej w realiach danego kraju. Każdy z uczestników kursu samodzielnie tworzy notatkę na temat tego, co jest kluczowe dla przekładu tego fragmentu na różne języki (np. inny język słowiański, jeden z języków europejskich, język kraju bardzo odległego kulturowo – np. chiński lub japoński). Co zrobić ze zjawiskami, które są jasne dla odbiorców oryginału, ale zupełnie nieznane dla innych kultur? Omówienie zadania na forum grupy. Czy wnioski są zbliżone? Czy wszyscy uczestnicy zgadzają się ze zdaniem innych? Czy pojawiło się coś niejednoznacznego lub kontrowersyjnego?	60

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Wyjaśnienie aktywności, którym studenci muszą poświęcić czas indywidualnie, w ramach pracy własnej. Każdy uczestnik kursu kończy jedno ze zdań (do wyboru): *Dzisiejsze zajęcia kończę z…* LUB *Na dzisiejszych zajęciach najbardziej zaskoczyło mnie…*	15
5. Następne kroki	Uczestnicy kursu indywidualnie, w ramach pracy własnej, zapoznają się z materiałami udostępnionymi przez prowadzącego. W materiałach znajdzie się m.in. prezentacja na temat wybranych zagadnień związanych z przekładem od czasów starożytnych po czasy współczesne. Zaprezentowanie teorii przekładu w tej formie umożliwi wyrównanie poziomu wiedzy między uczestnikami kursu. Osoby, które nie studiowały wcześniej kierunku filologicznego, mogą więcej czasu poświęcić na zgłębienie poszczególnych zagadnień. W prezentacji znajdą się m.in. informacje o teoriach strukturalistycznych, postulatach pierwszego i drugiego pokolenia przekładoznawców, a ponadto informacje na temat Translation Studies czy szkoły polisystematycznej. Wiedza merytoryczna przekazana w takiej formie (element odwróconej klasy) pozwoli na poświęcenie większej ilości czasu na dyskusje i ćwiczenia warsztatowe podczas spotkań na zajęciach. Praca własna – studenci deklarują się, kto przeczyta który artykuł – 3 grupy czytają 3 teksty. Każda osoba zapoznaje się z jednym artykułem z zaproponowanych: „Wieże Babel" Jacques Derrida (Bukowski P., Heydel M. red.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia,* Wydawnictwo Znak, Kraków 2009., s.373-384.), „Ruch hermeneutyczny" George Steiner (Bukowski P., Heydel M. red.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia,* Wydawnictwo Znak, Kraków 2009., s.327-334.) i „Задачата на преведувачот" од Валтер Бенјамин (*Илуминации,* Или-или, Скопје 2010, с. 189-206.)	
6. Potrzebne materiały	„Słowo o przekładzie" św. Cyryla (Велев И. ред: *Македонска книжевност IX-XVIII век,* Микена Битола 2008., с. 27-28), komentarze biblijne Wulgaty św. Hieronima (*On the Christian Doctrine*, transl. by J. F. Shaw, in: *St. Augustine: City of God and Christian Doctrine (Kindle Edition)*, Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church, Edinburgh: T&T Clark.), artykuły R. Jakobsona (‚В ПОИСКАХ СУЩНОСТИ ЯЗЫКА*// Семиотика. М.: Радуга, 1983. - С.102-117.),* J. Leviego („Przekład jako proces podejmowania decyzji" w: Bukowski P., Heydel M. red.:	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Współczesne teorie przekładu. Antologia, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009., s.71-86) i E. Nidy („Zasady odpowiedniości" w: Bukowski P., Heydel M. red.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia,* Wydawnictwo Znak, Kraków 2009., s.51-70) rosyjski formalizm – fragmenty z utworów Szkłowskiego (Шкловский, Виктор Борисович. *О теории прозы.* Москва: Федерация, 1929, s. 24) i W. Propa (Владимир Проп *Морфологија на сказната,* Македонска реч, Скопје 2009. с. 25-42.	
7. Uwagi		

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

2. MIĘDZY TEORIĄ A PRAKTYKĄ		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Poststrukturalistyczne teorie przekładoznawcze w kontekście praktyki tłumaczeniowej; związki przekładoznawstwa z literaturoznawstwem. Macedoński przyczynek do przekładoznawstwa dekonstruktywistycznego.	
2. Wprowadzenie	Mini wykład prowadzącego pozwalający na osadzenie w kontekście hermeneutyki, kognitywizmu i dekonstrukcji. Przekładanie obcego sensu w tekstach literackich. Interpretacja literacka jako hermeneutyczny sposób przekładu. Hermeneutyczny ruch przekładu według Steinera: – zdobyć zaufanie/ agresja / inkorporacja / wzajemność. Ruchome znaczenie jest ruchome zależące od sposobu w jaki twórca konceptualizacji konstruuje daną sytuację i jak postanawia ją wyrazić. Kognitywny akcent na subiektywny i metaforyczny charakter języka. Patrzenie na zwykle rzeczy w sposób „niezwykły". Dekonstrukcyjne odrzucanie tradycyjnego porządku i hierarchii. Detronowanie oryginału – oryginał jest uzależniony od przekładu. Ujęcie przekładu jako drugiego życia oryginału według Waltera Benjamina / przekład modeluje i poszersza oryginał / oryginał ma w sobie miejsce oczekujące na przekład / oryginał jest nieskończonym, otwartym projektem potrzebującym dopełnienia. Tłumacz nadaje życie oryginałowi, umożliwia mu dalszą egzystencję, utwór wyzwala z rządów autora, a język odnawia przez refleksję zwierciadłową innego języka – w tym czasie powstają nowe przestrzenie znaczenia.	20
3. Główna aktywność	Uczestnicy kursu dzielą się na 3 zespoły wg tego, jaki artykuł czytali. W tych zespołach uzgadniają najważniejsze kwestie poruszane w artykule i tworzą streszczenie. Następnie wszyscy studenci tworzą nowe zespoły, trzyosobowe, w których znajdą się przedstawiciele każdego z wcześniejszych zespołów (metoda Cooperative Learning Jigsaw). W nowych zespołach opowiadają o przeczytanym materiale, dzielą się z grupą najważniejszymi elementami lektury (40 minut). Prezentacja prowadzącego na temat macedońskich teoretyków przekładu dekonstruktywistycznego: Dragi Mihajlovski i Ognen Čemerski. (15 minut)	70

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Na forum grupy – na podstawie trzech artykułów i prezentacji prowadzącego - duża, wspólna notatka graficzna (lub mapa myśli) „OBRAZ NOWEGO SPOSOBU MYŚLENIA O PRZEKŁADZIE" (15 minut)	
4. Zakończenie zajęć	Prowadzący rozkłada na stolikach lub przyczepia do tablicy/ścian nazwiska poszczególnych teoretyków przekładu i rozdaje studentom po jednym spinaczu biurowym – każdy uczestnik przyczepia spinacz przy nazwisku teoretyka, którego teoria najbardziej go przekonała, z którą się zgadza.	
5. Następne kroki	Obie prezentacje prowadzącego udostępnione studentom, żeby mogli ponownie przejrzeć/wrócić do pewnych zagadnień. W prezentacjach uwzględniono związki przekładoznawstwa z literaturoznawstwem.	
6. Potrzebne materiały	Dragi Mihajlovski „Pod Vavilon. Zadačata na preveduvačot", Ognen Čemerski „Trista vetrila! Ili za preveduvanjeto i prebroduvanjeto"	
7. Uwagi		

3. DIALOG KULTUR A PRZEKŁAD		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Dialog kultur w kontekście tłumaczeń; wybory tłumacza	
2. Wprowadzenie	Uczestnicy kursu rozpoczynają zajęcia od zarysowania kontekstu – tożsamość kulturowa / dialog kultur / komunikacja międzykulturowa – studenci wypowiadają się, co dla nich oznaczają te pojęcia, jak je rozumieją, czy grupa rozumie je w ten sam sposób? Jaką pozycję w komunikacji międzykulturowej zajmuje przekład literacki?	15
3. Główna aktywność	Prowadzący przygotowuje kilka krótkich fragmentów do tłumaczenia (w językach, którymi operują uczestnicy kursu). Fragmenty muszą zawierać elementy kulturowe (tradycje lub zwyczaje, lub kontekst polityczny, lub nazwy własne lub funkcjonujące powiedzenia używane tylko w tym języku). Fragment nie może być zbyt długi (jeden akapit), ale musi zostać zaprezentowany w szerszym kontekście – na przykład udostępniony wraz z większym fragmentem (np. dwie strony pełnego tekstu). Studenci wybierają sobie jeden fragment i samodzielnie tłumaczą. Fragmentów nie może być zbyt wiele, tak, żeby w grupie znalazły się co najmniej dwie osoby tłumaczące ten sam fragment. W tym momencie zajęć następuje wykorzystanie metody kuli śnieżnej: studenci, którzy tłumaczyli ten sam tekst, siadają w dwójkach lub trójkach i dyskutują nad swoimi rozwiązaniami. Kolejny etap aktywności polega na utworzeniu zespołu ze wszystkich osób, które wybrały dany fragment. Zadaniem uczestników kursu jest uzgodnienie jednej, optymalnej wersji tłumaczenia i zaprezentowanie jej na forum. Prezentacja na forum nie polega wyłącznie na wyświetleniu tekstu tłumaczenia, ale opisaniu, z jakimi trudnościami borykali się studenci w trakcie procesu tłumaczenia, uzasadnienie swoich wyborów. Studenci na forum dyskutują o poszczególnych elementach tekstów - czy są wśród nich elementy uniwersalne / realia kulturowe kraju języka źródłowego / realia kulturowe kraju języka docelowego?	70

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Każdy ze studentów pisze na kartce zjawisko, które uważa za trudne do oddania w przekładzie. Może to być przykład z jego kraju lub z innego. Każdy student może napisać kilka karteczek. Wszystkie kartki zbiera prowadzący, mówiąc, że wykorzystają je na kolejnych zajęciach.	5
5. Następne kroki	Uczestnicy kursu na kolejne zajęcia mają znaleźć i opowiedzieć lub pokazać grupie dowcip (można przygotować kilka). Materiały dla studentów na kolejne zajęcia: Balcerzan E.: *Czym jest nieprzekładalność - faktem praktyki translatorskiej czy zmyśleniem teoretyków?*; Przykłady fragmentów prozy tłumaczonej na inny język (różne kombinacje językowe), np. PL>MK: *Apelacja* J. Andrzejewskiego i jej macedoński odpowiednik.	
6. Potrzebne materiały	Wybrane fragmenty tekstu do tłumaczenia udostępnione w szerszym kontekście (dłuższy fragment) w językach, które znają uczestnicy kursu. Słowniki, encyklopedie (w formie elektronicznej lub papierowej)	
7. Uwagi		

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. NIEPRZEKŁADALNOŚĆ		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Co to jest nieprzekładalność? Podstawowe źródła nieprzekładalności. Językowe i kulturowe różnice prowadzące do nieprzekładalności.	
2. Wprowadzenie	Rozpoczęcie zajęć od wysłuchania / przejrzenia dowcipów zaproponowanych przez uczestników kursu. Aktywność – po wysłuchaniu wszystkich rozdzielić je wg kryterium uniwersalny x nieuniwersalny. Jeżeli któryś z dowcipów zostanie oznaczony jako nieuniwersalny, należy dookreślić – czy ograniczenie dotyczy kraju / regionu / kultury / czasów, w których żyje odbiorca / wieku odbiorcy (lub innych kryteriów).	10
3. Główna aktywność	Prezentacja prowadzącego na temat teorii dotyczących nieprzekładalności, z uzmysłowieniem studentom, w których obszarach są one ze sobą sprzeczne. Wspólnie – przypomnienie sobie strategii tłumaczeniowych, które uczestnicy kursu znają z innych zajęć lub z praktyki. Rozważenie, które ze strategii / technik można wykorzystać przy fragmentach trudnych do przełożenia ze względu na aspekt kulturowy. Następnie, znów wszyscy razem - przeczytanie karteczek/propozycji studentów z poprzednich zajęć i rozważenie, czy przykłady te klasyfikują się jako „nieprzekładalne", czy można je rozwiązać jedną (a może więcej niż jedną) ze strategii tłumaczeniowych. Mini wykład prowadzącego na temat klasyfikacji elementów nieprzekładalnych pod względem kulturowym lub językowym oraz warsztatu tłumacza i strategii, które może zastosować. W wykładzie zostaną uwzględnione elementy dialogu kulturowego jako sposobu przezwyciężenia trudności związanych z elementami, które wydają się nieprzekładalne.	60

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Studenci wybierają 3 dowcipy, które zabrzmiały na początku zajęć. W dwóch grupach tworzą przekład tych żartów. Następnie prezentują swoje propozycje i konfrontują je z tłumaczeniem drugiej grupy. Wszyscy wspólnie ustalają najlepsze rozwiązanie tak, by efektem zajęć była jedna wersja tłumaczenia. Dyskusje nad konkretnymi ekwiwalentami i rozwiązaniami translatorskimi kształtują w studentach umiejętność wyrażania swojego poglądu, udziału w dyskusji i negocjowania. Przygotowują również do pracy w zespole tłumaczy lub do pracy z korektorem.	
4. Zakończenie zajęć	Wytworzenie plakatu wspólnego dla całej grupy (wersja: kilka plakatów w mniejszych zespołach) na temat nieprzekładalności.	20
5. Następne kroki	Studenci znów mają przygotować dla grupy jeden dowcip, ale tym razem priorytetem jest kryterium nieprzekładalności. Żart ma być trudny ze względu na czas / aspekt kulturowy / relacje polityczne lub inne.	
6. Potrzebne materiały	Materiały papiernicze do stworzenia plakatu	
7. Uwagi		

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

5. ŚRODKI LITERACKIE A TECHNIKI TRANSLATORSKIE		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Środki literackie w tłumaczeniach tekstów artystycznych	
2. Wprowadzenie	Prezentacja dowcipów, które wydają się nieprzekładalne.	15
3. Główna aktywność	Zadanie dla studentów: Wyobraź sobie, że jesteś zawodowym tłumaczem. Musisz przetłumaczyć dowcip – wybierz jeden z zaprezentowanych i zastosuj strategie tłumaczeniowe, by przekazać sens odbiorcom w innym kraju. Przekłady są następnie prezentowane na forum grupy. Uczestnicy po wysłuchaniu każdego z dowcipów mówią, jaka strategia tłumaczeniowa została zastosowana. Kolejne zadanie – prowadzący rozdaje fragment Biblii, który studenci indywidualnie tłumaczą dosłownie. Po wykonaniu tłumaczenia dosłownego, uczestnicy kursu w parach pracują nad tłumaczeniem właściwym. W końcowej fazie pracy zaznaczają/wyróżniają (np. kolorem) środki artystyczne, które zastosowali w tym fragmencie. Kolejna aktywność – prowadzący udostępnia oryginał i tłumaczenie (w jednym lub kilku językach) fragmentu tekstu literackiego. Teksty powinny być bogate w środki artystyczne, np. utwory autorów takich jak: Gane Todorowski, Wisława Szymborska, Jiří Kolář, czy Dorota Masłowska (przekład na macedoński i czeski *Wojny polsko-ruskiej pod flagą biało-czerwoną*). W kilku podgrupach studenci analizują przekłady pod kątem przetłumaczenia środków literackich. Czy wszystkie środki artystyczne zostały przełożone na język drugi? Czy w tłumaczeniu zastosowano identyczny środek stylistyczny? Jeżeli nie – jakim środkiem go zastąpiono?	70

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Walizka i kosz – studenci zapisują pod walizką, co było na zajęciach wartościowe i co chcieliby ze sobą wziąć, przy koszu na śmieci wpisują elementy zajęć, które można wyrzucić, bo wydają im się nieistotne.	5
5. Następne kroki	Studenci otrzymują kilka wierszy do wyboru (różni autorzy, różne języki). W domu tłumaczą jeden z wierszy. Mają dwa tygodnie na wykonanie przekładu. Przynoszą tłumaczenie na zajęcia o metaforze (za dwa tygodnie). Materiał merytoryczny, z którym uczestnicy kursu powinni się zapoznać przed kolejnymi zajęciami Wprowadzenie prowadzącego na temat parafrazy: teorie, podział i inne. Definicja parafrazy w przekładoznawstwie. Parafraza jako transformacja składni, obejmująca transpozycję i diatezę. Formalne i dynamiczne strategie tłumaczeniowe a parafraza. Parafraza w kontekście przekładoznawczych klasyfikacji przekładu.	
6. Potrzebne materiały	Fragmenty tekstów literackich w różnych językach: Krzysztof Lipiński *Vademecum tłumacza* s. 173 i odpowiedny przekład w: L. Tanuszewska *Wybrane przekłady literatury polskiej na język macedoński* s. 146-147, Olga Tokarczuk *Prowadź swój pług przez kości umarłych* s. 184, Жарко Кујунџиски *Скопје и сè е можно* с..92, *Czeskie opowiadania humorystyczne – Haszek, Hrabal, Kundera, Viskoczyl* w przekładzie macedońskim *w oryginale* (*Чешки хумористични раскази,* Македонска книга, Скопје 1992), Лидија Димковска *Резервен живот* с. 106.	
7. Uwagi	Prowadzący może mieć przygotowane kilka dowcipów z różnych epok/obszarów, gdyby przykłady studentów nie były wyzwaniem tłumaczeniowym.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

6. POTĘGA PARAFRAZY		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Parafraza w przekładzie – teoria i praktyka	
2. Wprowadzenie	Autorska opowieść prowadzącego na temat parafrazy, powiązana z codziennym, osobistym życiem.	10
3. Główna aktywność	Prowadzący wyświetla krótki akapit pochodzący z prozatorskiego utworu literackiego – „Biała noc miłości" Gustawa Herling-Grudzińskiego, s. 68 (zob. Pakiet edukacyjny: O6 Przekład literacki - Parafraza). Zadaniem uczestników jest powiedzieć to w tym samym języku, ale inaczej. Jeden tekst parafrazuje trzech uczestników, żeby usłyszeć różne możliwości, paletę synonimów, odmienne obrazowanie. W zależności od możliwości czasowych ćwiczenie można powtórzyć dla jeszcze jednego lub dwóch przykładów, obserwując jednak czy zainteresowanie grupy nie spada (bieżące monitorowanie dynamiki zajęć). Prowadzący wyświetla kilka przykładów tłumaczenia, w którym zastosowano parafrazę i omawia zastosowaną przez tłumacza technikę. Przykłady pochodzą z pracy doktorskiej L. Tanuszewskiej (zob. Pakiet edukacyjny: O6 Przekład literacki – Przykłady parafrazowania). Prowadzący udostępnia grupie teksty (około dwóch stron) – fragmenty dwóch przekładów *Solaris* Stanisława Lema na język macedoński. Seria tłumaczeniowa daje wiele możliwości porównań i danych do analizy. W trzyosobowych zespołach uczestnicy kursu tworzą zestawienie wybranych fraz, które dobrze obrazują strategie i techniki wybierane przez tłumacza. Następnie, w tych samych zespołach, studenci wybierają i zapisują 3 frazy, przepisują dwa tłumaczenia zastosowane przez autorów przekładu, a następnie dodają dwie swoje propozycje, jak można by powiedzieć to jeszcze inaczej.	75

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Po zakończonej pracy w zespołach, w zależności od możliwości czasowych – uczestnicy kursu prezentują wszystkie lub tylko wybrane frazy. Grupa komentuje, czy zaproponowane parafrazy nie za bardzo odbiegają od oryginału, czy oddają niuanse znaczeniowe, czy są utrzymane w tym samym rejestrze i tej samej stylistyce co oryginał.	
4. Zakończenie zajęć	Każdy z uczestników kończy zdanie: *W kontekście tłumaczeń w parafrazie najważniejsze wydaje mi się…*	5
5. Następne kroki	Prowadzący udostępnia materiały na kolejne zajęcia – prezentacja merytoryczna dotycząca najważniejszych kwestii odnośnie metafory w przekładzie. Metafora jako przeniesienie zjawisk z jednej dziedziny poznania do innej, w tym też jako przeniesienie elementów jednej kultury do kategorii drugiej kultury za pośrednictwem przekładu literackiego. Strategie tłumaczenia metafor, jak na przykład: przekład dosłowny, reprodukcja czy zamiana na wyrażenie niemetaforyczne. Pojęcia wspólne dla trzech języków roboczych: czeskiego, polskiego i macedońskiego.	
6. Potrzebne materiały		
7. Uwagi	Dobrym przykładem na parafrazę są dwa polskie tłumaczenia *Hovory s TGM* Karela Čapka. Tłumaczenia ukazały się w dwóch różnych wydawnictwach w tym samym roku. Tłumaczenie Piotra Godlewskiego *Rozmowy z T.G. Masarykiem*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014 oraz tłumaczenie Andrzeja Czcibora-Piotrowskiego, Leszka Engelkinga *Rozmowy z Tomášem Garriguem Masarykiem*, Wydawnictwo Książkowe Klimaty, Wrocław 2015.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

7. MOŻLIWOŚCI METAFORY		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Metafora jako przeniesienie zjawisk z jednej dziedziny poznania do innej, w tym też jako przeniesienie elementów jednej kultury do kategorii drugiej kultury za pośrednictwem przekładu literackiego.	
2. Wprowadzenie	Prowadzący wyświetla pytanie: Czy przekład dosłowny może być w literaturze w jakikolwiek sposób usprawiedliwiony? Krótka dyskusja nad argumentami za i przeciw przekładowi dosłownemu w literaturze pięknej.	10
3. Główna aktywność	Studenci prezentują swoje tłumaczenia poezji. Utwory tłumaczone w domu są analizowane na forum grupy. Prezentacja i analiza tłumaczeń wierszy wykonanych w domu przez studentów. Prowadzący ma przygotowane tłumaczenia innych wierszy tego autora, żeby pokazać, jak z danym stylem pracowali profesjonalni tłumacze. Przy analizie studenckich przekładów dużo uwagi zostanie poświęcone frazom, które mogą zmienić znaczenie lub wydźwięk utworu literackiego. Podczas analizy tłumaczenia można posiłkować się podpunktami analizy wiersza, jaką wykonuje się w badaniach literaturoznawczych (w przypadku analizy tekstu oryginalnego, bez odniesienia do tłumaczenia). Mając do dyspozycji kategorie literaturoznawcze można ocenić, czy wszystkie elementy istotne dla utworu znalazły się w tłumaczeniu. Elementy analizy: Tytuł – określenie centralnego motywu, temat; Rodzaj liryki – bezpośrednia, pośrednia, opisowa, inwokacyjna, sytuacyjna, podmiotu zbiorowego, polityczna, refleksyjno-filozoficzna, miłosna, inna; Sytuacja liryczna – sytuacja wyznania, apostrofa, liryka sytuacyjna; Forma wypowiedzi – monolog, dialog, narracja; Podmiot liryczny – co można o nim powiedzieć; Wymowa utworu; Analiza obrazów – za pomocą jakich środków został przedstawiony obraz; Środki artystyczne – rymy, rytm, onomatopeja, eufonia, aliteracja, archaizm, neologizm, zdrobnienie, zgrubienie, poetyzm,	70

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	powtórzenie, refren, inwokacja, porównanie, elipsa, inwersja, figury stylistyczne, epitet, kontrast, alegoria, metafora, personifikacja, animizacja, oksymoron, metonimia, hiperbola, peryfraza, symbol; Warstwa językowa – fonetyczna, leksykalna, składniowa, morfologiczna. Może się zdarzyć, że ten sam wiersz tłumaczyło więcej osób. Stwarza to znakomitą okazję do porównania tłumaczeń i wybrania najlepszego rozwiązania.	
4. Zakończenie zajęć	Studenci wspólnie tworzą notatkę graficzną, o czym należy szczególnie pamiętać podczas tłumaczenia poezji.	10
5. Następne kroki	Materiały merytoryczne na temat autorów i utworów, z którymi grupa będzie pracowała na kolejnych zajęciach. Linki do artykułów i materiałów wideo. Zapoznanie się z kontekstem, który umożliwi świadomą pracę z tekstem oryginału. Proponowani autorzy Witold Gombrowicz (*Ferdydurke*), Radka Denemarková (*Penize od Hitlera*), Lidija Dimkovska (*Резервен живот*). Prowadzący udostępnia fragmenty utworów, z którymi studenci będą pracować na kolejnych zajęciach.	
6. Potrzebne materiały		
7. Uwagi		

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

8. UKRYTE ZNACZENIA W PRZEKŁADZIE		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Ukryte znaczenia w przekładzie versus znaczenia ukryte w przekładzie	
2. Wprowadzenie	Burza mózgów w trzech stolikach. Uczestnicy kursu siadają przy trzech stolikach. Na pierwszym stoliku tematem jest „Ukryte znaczenia w przekładzie", na drugim „Znaczenia ukryte w przekładzie", na trzecim „Ukryte znaczenia w przekładzie versus znaczenia ukryte w przekładzie". Każdy z uczestników dostaje czystą kartkę i jedna kartka, dodatkowa, znajduje się na środku stolika. Kiedy student napisze na swojej kartce myśl/pomysł/argument/tezę, odkłada ją na środek, zabierając kartkę ze środka. W ten sposób powstają notatki. Następnie studenci zmieniają stoliki i dopisują myśli w innych tematach. Kiedy wszyscy byli już przy trzech stolikach na forum grupy podsumowanie wniosków i wrażeń z burzy mózgów.	15
3. Główna aktywność	Praca w trzech zespołach językowych (możliwe są kombinacje nawet w sześciu wariantach: PL-CZ, PL-MK, CZ-PL, CZ-MK, MK-PL, MK-CZ). Fragmenty tekstów do analizy są bogate w konteksty, ukryte znaczenia i środki stylistyczne, dlatego ważne jest, aby uczestnicy kursu komfortowo i kompetentnie pracowali w takiej parze językowej, w której czują się najlepiej. Zadanie dotyczy analizy fragmentów tłumaczeń trzech autorów: Witolda Gombrowicza (*Ferdydurke*), Radki Denemarkovej (Penize od Hitlera), Lidiji Dimkovskiej (Резервен живот). Oprócz przyjrzenia się rozwiązaniom, jakie zastosowali tłumacze (pamiętając o parafrazie, metaforze i innych środkach stylistycznych z poprzednich zajęć), jeżeli uczestnicy kursu uznają, że inny ekwiwalent lepiej odpowiada – proponują to rozwiązanie na forum zespołu. Prowadzący wybiera takie fragmenty do analizy, by znalazły się w nich przykłady oksymoronów, hiponimów, hiperonimów i in. Prowadzący pyta studentów o ukryte znaczenia, jeżeli uczestnicy kursu nie odnaleźli wszystkich aluzji, nawiązać i niuansów budujących znaczenie, prowadzący naprowadza na kluczowe miejsca, w ostateczności	70

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	wskazuje znaczenia ukryte w kontekście. Studenci powinni wykorzysta wiedzę, którą zdobyli na zajęciach dotyczących metafory. Jeżeli takie się pojawią, należy uwypuklić metafory obrazowe, opisowe, odautorskie i indywidualne. Szczególnie interesujące do analizy porównawczej są dwuznaczności, gry słowne i personifikacje – studenci mają okazję docenić kreatywność tłumacza. W analizie przekładu pomaga znajomość kontekstu i stylu autora, dlatego można zachęcić uczestników do zapoznania się z innymi utworami autorów, wtedy łatwiej będzie ocenić, czy w przekładzie autorski styl został zachowany czy utracony. Na koniec aktywności trzy zespoły wyznaczają swojego przedstawiciela, który na forum całej grupy streści wnioski i przekaże zaproponowane zmiany w ekwiwalentach.	
4. Zakończenie zajęć	Studenci otrzymują kartkę z dwoma skalami (mogą to być osie, rysunki termometrów, miarki, metra krawieckiego). Na górze umieszczony jest tekst: *Właśnie minęliśmy połowę semestru. Na ile oceniasz swój rozwój w obszarze świadomej pracy z tekstem oryginału i tekstem przekładu?* Pierwsza skala podpisana jest: *gdy rozpoczynałam/rozpoczynałem semestr moja świadomość i wiedza o przekładzie w dialogu kultur była*, druga: *w tym momencie moja świadomość i wiedza o przekładzie w dialogu kultur jest*. Skalę można podzielić na więcej lub mniej części, można wpisać słowa lub wartości liczbowe (Bardzo słaba / Nikła / Ani zachwycająca, ani ignorancka / Raczej dobra / Solidna / Bardzo dobra), można też wykorzystać zabawne hasła np. takie, które nawiązują do powiedzenia „niebo a ziemia" (poziom morza, wzgórze, Himalaje, chmury, kosmos).	5
5. Następne kroki	Prowadzący udostępnia prezentację, która będzie dopełniała/uzupełniała wiadomości mini wykładu na kolejnych zajęciach. Prezentacja ma uświadomić w jakich kontekstach w utworze literackim występuje perspektywa.	
6. Potrzebne materiały	Starannie dobrane fragmenty tekstów.	
7. Uwagi	Można wykorzystać również prozy Brunona Schulza, Zharko Kujundžiskiego, Michala Ajvaza	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

9. PERSPEKTYWA W PRZEKŁADZIE		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Perspektywa jako istotny element w rozumieniu tekstu i jeden z podstawowych procesów orientacji człowieka w świecie i kulturze.	
2. Wprowadzenie	*Świat był dla mnie zawsze wielką wieżą Babel. Jednak wieżą, w której Bóg pomieszał nie tylko języki, ale także kulturę i obyczaje, namiętności i interesy, i której mieszkańcem uczynił ambiwalentną istotę łączącą w sobie Ja i nie-Ja, siebie i Innego, swojego i obcego.* (R. Kapuściński: *Ten Inny*. Kraków 2006, s. 49–50) Jak rozumiesz słowa Ryszarda Kapuścińskiego w kontekście tłumaczeń literackich?	10
3. Główna aktywność	Mini wykład prowadzącego na temat perspektywy narratora i bohatera w przekładzie. Aktywność – prowadzący rozkłada na stolikach (ponumerowane) różne fragmenty prozy (w językach, które są aktywnie używane przez uczestników). Studenci otrzymują kartkę, na której jest lista z numerami. Zadaniem studentów jest napisanie/opisanie, z jakiej perspektywy zarysowano sytuację w tekście. Nie chodzi wyłącznie o określenie, że opis jest z perspektywy bohatera czy narratora, ale warto uwzględnić – czy można zidentyfikować płeć, narodowość, wiek, przekonania, stosunek do innych bohaterów itp. Wśród fragmentów z tekstów „Gottland" Mariusza Szczygła, „Bez dogmatu" Henryka Sienkiewicza i „Pornografię" Witolda Gombrowicza znajdzie się również fragment powieści „Dějiny světla" Jana Němca, w której zastosowano narrację w drugiej osobie liczby pojedynczej. Po zapoznaniu się ze wszystkimi fragmentami i zrobieniu notatek, studenci dzielą się na forum grupy swoimi	75

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	spostrzeżeniami. Jeżeli nie wszyscy są zgodni co do określonej perspektywy, uzasadniają i argumentują swoje stanowisko. Mini wykład prowadzącego na temat perspektywy czytelnika oryginału i czytelnika przekładu a także perspektywy tłumacza, który musi uwzględniać horyzont poznawczy osób z innego kraju i różnice międzykulturowe. Prowadzący zwraca uwagę na istotność zaplecza kulturowego, jakie reprezentuje czytelnik. Aktywność – grupa uzgadnia, który z fragmentów (udostępniony na stolikach przez prowadzącego) będą tłumaczyć. Początkowo indywidualnie, następnie szlifują przekład w dwójkach. Na ochotnika zgłasza się jedna para i czyta tłumaczenie, a cała grupa kontroluje, czy została zachowana perspektywa – zarówno w warstwie gramatycznej, jak i światopoglądowej.	
4. Zakończenie zajęć	Każdy z uczestników kończy zdanie: *Z zajęć o perspektywie koniecznie muszę zapamiętać…*	5
5. Następne kroki	Każdy student otrzymuje fragment prozy macedońskiej do przetłumaczenia w domu. We fragmentach muszą znajdować się rodzajniki i kategoria świadka. Fragmenty nie muszą być długie (na kolejnych zajęciach zostaną wyświetlone na ekranie wraz z tłumaczeniem, więc można założyć, że mają być na pół strony w poziomie). Studenci otrzymują również prezentację merytoryczną na temat modulantów (leksemów niemających właściwość pełnienia funkcji predykatywnej) w tłumaczeniu.	
6. Potrzebne materiały		
7. Uwagi	W trakcie zajęć można wykorzystać jeszcze (np. wprowadzając w temat) opowieść z życia codziennego, w której puenta zależałaby od punktu widzenia.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

10. GDY PO DRUGIEJ STRONIE NIE MA ODPOWIEDNIKA		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Strategie i techniki tłumaczeniowe w kontekście zjawisk językowych, które występują wyłącznie w języku źródłowym.	
2. Wprowadzenie	Prowadzący wyświetla na ekranie zdjęcia zjawisk, przedmiotów lub tradycyjnych obrzędów/ wydarzeń/ obchodów, które są charakterystyczne wyłącznie dla jednego kraju – trzeba chwilę się zastanowić, jak to powiedzieć w innym języku, wymyśleć neologizm, użyć peryfrazy.	10
3. Główna aktywność	Prowadzący wyświetla po kolei przykłady studentów tak, by na ekranie po lewej stronie znajdował się oryginał, a po prawej – tłumaczenie. W ten sposób przejrzyście widać, jakie techniki do których fraz wykorzystano. Autor tłumaczenia i prowadzący komentują rozwiązania i dylematy, który pojawiły się w procesie tłumaczenia (m.in. analiza perspektywy w języku oryginału i w języku przekładu). Refleksja i wyrażenie zdania przez studentów na temat perspektywy w tłumaczonych fragmentach. Czy wiadomości z poprzednich zajęć na temat perspektywy w jakikolwiek sposób pomogły w procesie tłumaczenia? Następnie prowadzący wyświetla kilka przykładów macedońsko-polskich i macedońsko-czeskich, pokazujących, jak tłumacze radzą sobie z kategoriami, które nie mają odpowiedników w drugim języku. Krótkie przykłady, bez długiego wyjaśniania. Prezentacja prowadzącego o macedońskim systemie językowym z naciskiem na	75

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	perspektywę. Zaakcentowanie roli języka i środków językowych w języku macedońskim, które przedstawiają różną perspektywę, a które nie mają odpowiedników w polskim i czeskim. Powrót do studenckich tłumaczeń – czy mając tę wiedzę teraz zastosowaliby inne rozwiązanie w tłumaczonych fragmentach? Jaka jest różnica między sytuacją, w której w tekście pojawi się zjawisko kulturowe, które nie ma odpowiednika w kulturze języka, dla którego powstaje tłumaczenie, a sytuacją, w której w tekście pojawia się zjawisko językowe, które nie ma odpowiednika w języku docelowym? Jakie strategie może w tych przypadkach zastosować tłumacz?	
4. Zakończenie zajęć	W aplikacji Mentimeter studenci wpisują w chmurę słów to, co było dla nich nowe w tym temacie, coś, czego dowiedzieli się dopiero na tych zajęciach.	5
5. Następne kroki	Uczestnicy kursu mają znaleźć tekst literacki, który najtrudniej im się czyta (trudno przebrnąć przez konstrukcję zdań, słownictwo, temat itp.)	
6. Potrzebne materiały	Przykłady z prozy macedońskiej: „Ulica"Slavko Janevski, „Madżun"Vlada Uroszewić, „Skopje w wysokiej zonie"Kalina Maleska	
7. Uwagi	W przekładach z języka czeskiego można pracować z obecną češtiną i hospodską historką (praca z gatunkami, które nie występują w kraju języka docelowego). W przekładach z języka polskiego – z imiesłowami. Materiał na temat modulantów jest opracowany jako część przygotowująca do zajęć o ekwiwalentach, które nie mają odpowiedników w języku docelowym, ale może być również wykorzystany jako materiał niezależny. Można pracować z nim w różnych kombinacjach językowych. Rozważania mogą dotyczyć tego, w jaki sposób modulują one znaczenie wyrażeń, zdań, całego tekstu. Wszystko to można odnieść do roli modulantów w przekładzie literackim. Można w te rozważania włączyć analizę przekładów, w których opuszczono modulanty i stracono w ten sposób	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	istotne informacje. Można również analizować przykłady, w których modulanty wpływają na spójność tekstu. Wartościowe pod tym względem są teksty: Leszek Kołakowski *13 bajek z królestwa Lailonii dla dużych i małych*, Stanisław Lem *Solaris* i *Cyberiada*, Stefan Chwin *Złoty pelikan*.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

11. PROGRESJA TEMATYCZNA		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Progresja tematyczna jako sposób, w którym nadawca oprowadza odbiorcę po „świecie dyskursu”	
2. Wprowadzenie	Gra słowna, w której uczestnicy proponują słowa, których pierwsza sylaba odpowiada ostatniej sylabie poprzedniego słowa. Np. słońce – celofan – antylopa…	5
3. Główna aktywność	Prowadzący wybiera dowolny tekst z zadania domowego – tekst, który został wybrany ze względu na trudność w odbiorze. Pokazuje związki między kolejnymi informacjami i zdaniami. Pokazuje szyk zdania i spójność tematyczną decydującą o tym, czy odbiorca jest w stanie śledzić wątek nadawcy. Następnie prowadzący pokazuje krótkie przykłady z literatury (m.in. z utworów Stanisława Ignacego Witkiewicza), które stanowią trudność w odbiorze i dopiero potem opowiada o teorii dotyczącej progresji tematycznej, posiłkując się prezentacją merytoryczną. W prezentacji znajdą się między innymi pojęcia takie jak: temat – remat, punkt wyjścia – jądro zdania, datum – novum, topic – comment. Aktywność aktywizująca – prowadzący rozdaje tabliczki do głosowania (kartki ze słowem „temat” i „remat”). W tekstach z zadań domowych prowadzący wskazuje konkretne słowo, a studenci podnoszą tabliczki, czy uważają, że to temat czy remat. Każdy ze studentów otrzymuje niedługi fragment prozy, który wydrukowany jest centralnie na kartce formatu A4. Wokół tekstu musi być przestrzeń na zrobienie notatek, tekst musi mieć też większą interlinię. Każdy z uczestników kursu pracuje samodzielnie nad notatką – po przeczytaniu tekstu ma zaznaczyć czynniki, techniki i środki językowe	80

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	decydujące o progresji tematycznej i opisać je w sposób czytelny. Notatki będą zawieszone na sznurku w sali i cała grupa będzie spacerowała, czytała i zapoznawała się z notatkami jak w galerii obrazów. Dlatego ważne jest, by notatki były czytelne, wykorzystywały elementy graficzne (strzałki, chmurki, rozrysowane relacje), pracowały z kolorem.	
4. Zakończenie zajęć	Prowadzący w krótkich słowach podsumowuje najważniejsze informacje dotyczące progresji tematycznej, mówiąc „z tych zajęć zapamiętajcie…" i wyświetla infografikę z najważniejszymi informacjami na temat progresji tematycznej.	5
5. Następne kroki	Zadanie domowe: przeczytać wybrane fragmenty prozy Witkiewicza (*Pożegnanie jesieni*). Zadaniem studentów jest zastanowienie się nad konstrukcją utworów, ciągłością myśli, tematu i motywu. Odnalezienie istoty artystycznego zamysłu autora i znaczeń ukrytych w warstwie formalnej i tematycznej.	
6. Potrzebne materiały	Kredki, kolorowe długopisy, wydrukowane centralnie fragmenty	
7. Uwagi	Czapliński P.: *Powieść źle skrojona: o kłopotach aksjologii z prozą Witkacego*. „Pamiętnik Literacki" 1989 (Dostępne online)	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

12. CO WŁAŚCIWIE TŁUMACZYMY?		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Problemy tłumaczeniowe związane z progresją tematyczną w kontekście dwóch kultur	
2. Wprowadzenie	Reflektor punktowy zajęć: rola tłumacza w procesie pośredniczenia między kulturami i waga tego, by tłumacz w pełni zrozumiał utwór, który przekłada.	5
3. Główna aktywność	Mini wykład prowadzącego uzupełniający wiedzę z poprzednich zajęć – progresja ciągła, progresja linearna i progresja przerwana w analizie tekstów literackich, z największym akcentem na wpływ szyku na prowadzenie czytelnika (i tłumacza) przez tekst. W trakcie całego kursu podkreślana jest rola tłumacza jako bardzo specyficznego czytelnika - pierwszego, wrażliwego, świadomego. W trakcie całego semestru podkreślane jest, jak bardzo ważne jest zrozumienie wszystkich znaczeń w tekście źródłowym, by tekst mógł w tłumaczeniu zostać przekazany kulturze drugiej, by podjęła z nią dialog. Aktywność – w parach uczestnicy kursu analizują fragmenty tłumaczeń powieści „Pożegnanie jesieni" Witkacego na inne języki, w głównej mierze koncentrując się na szyku zdania i ukrytych znaczeniach. Po analizie trzech fragmentów, w tych samych parach, tłumaczą jeden fragment samodzielnie. Po przetłumaczeniu fragmentu poszczególne pary wymieniają się efektami swojej pracy i tłumaczą w odwrotnym kierunku (powrót do języka źródłowego, do oryginalnego tekstu). W tym ćwiczeniu ważne jest, aby każda para pracowała nad innym fragmentem tekstu, żeby przy ostatnim etapie prac nie zdarzyło się, że ktoś przekłada fragment, z którym sam pracował (i ma dostępny tekst źródłowy). Ćwiczenie to znakomicie kształtuje świadomość tłumacza, rozwija w nim kreatywność w zakresie rozwiązań tłumaczeniowych, zmusza do myślenia o języku dwutorowo (z jakiego zdania źródłowego tłumacz wychodził, proponując dane frazy). Dodatkowym wyzwaniem zarówno na pierwszym etapie	80

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	ćwiczenia (tłumaczenie z tekstu źródłowego na docelowy), jak i na drugim etapie (tłumaczenia z tekstu docelowego z powrotem na źródłowy) jest zaproponowanie takiego szyku zdania, który byłby w zgodzie z progresją tematyczną i poprawnie operował tematem i rematem. Dyskusja na forum grupy, z jakimi trudnościami studenci spotkali się podczas ćwiczenia i próba usystematyzowania pojawiających się zjawisk. Wspólnie tworzona notatka, której egzemplarz każdy ze studentów tworzy dla siebie. Znajdą się w niej zjawiska, przy których należy zachować czujność wraz z propozycją ich rozwiązań (np. zastosowanie imiesłowu w języku polskim, kategoria świadka w języku macedońskim, rejestr języka, który nie istnieje w języku docelowym, tłumaczenie wulgaryzmów, specyficzne zastosowanie spójników i in.).	
4. Zakończenie zajęć	W przestrzeni sali uczestnicy zajmują miejsce oznaczone konkretną kategorią: Bardzo podoba mi się proces tłumaczenia, chcę zostać zawodowym tłumaczem / Bardzo podoba mi się proces tłumaczenia, ale nie wiem, czy chcę zostać zawodowym tłumaczem / Podoba mi się praca z tłumaczeniami, ale nie wiem, czy chcę z tym pracować w przyszłości / Podoba mi się praca z tłumaczeniami, ale zdecydowanie nie będę z tym pracować w przyszłości / Na tych zajęciach czuję, że się rozwijam, ale tłumaczenia to nie jest moja bajka / Poproszę inny zestaw kategorii.	5
5. Następne kroki	Zapoznanie się z materiałami udostępnionymi przez prowadzącego (m.in. fragmenty tekstów pisanych w różnych rejestrach języka, prezentacja merytoryczna).	
6. Potrzebne materiały		
7. Uwagi	Witkiewicz, S. I.: *Ševci* In: Witkiewicz, S.I.: *Hry,* Praha: Odeon, 1985.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

13. REJESTR		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Zagadnienia poruszone w udostępnionej wcześniej prezentacji: funkcje języka, rodzaj tekstu i kontekstu, w którym funkcjonuje tekst oraz podstawowe funkcje tekstu, środki językowe charakteryzujące daną grupę tekstów literackich z uwzględnieniem różnych rejestrów. Na podstawie udostępnionych wcześniej fragmentów tekstów studenci powinni zauważać różnice między poszczególnymi rejestrami.	
2. Wprowadzenie	Pięciu studentów dostaje akapit tekstu do przeczytania. Każdy fragment jest w innym rejestrze. Grupa w aplikacji Mentimeter odpowiada, które spośród wymienionych rejestrów słyszała (w aplikacji będzie widoczna dłuższa niż pięcioelementowa lista rejestrów, na której studenci będą oznaczać, który rejestr się pojawił, nie musi być w kolejności).	10
3. Główna aktywność	Ćwiczenie na rozgrzewkę – studenci otrzymują kilka fragmentów tekstów w różnych rejestrach, przy każdym fragmencie piszą swoją propozycję – co to za rejestr? Aktywność – studenci tłumaczą trzyzdaniowy fragment na trzy różne sposoby. Wybierają trzy spośród rejestrów, o których była mowa w materiałach przed zajęciami lub już w trakcie zajęć i tworzą przekład w różnych stylach. Cała grupa dostaje te same trzy zdania. Jeżeli zdarzy się, że w grupie wybrany zostanie ten sam rejestr, podczas prezentacji porównać rozwiązania. Na forum studenci czytają tylko wybrane tłumaczenia, żeby nie spowalniać tempa zajęć. Aktywność aktywizująca – praca w trzyosobowych zespołach (co najmniej trzy stoliki)– zespoły pracują z fragmentami tekstów: *Lubiewo* Michała Witkowskiego, *Wojna polsko-ruska…* Doroty Masłowskiej, *Madamme*	75

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Antoniego Libery, *Dzienniki* Witolda Gombrowicza. Wybierają frazy lub całe zdania, które wpływają na przyporządkowanie tego tekstu do danego rejestru. Studenci wypisują te frazy (czytelnie, żeby kolejny zespół nie miał problemów z odczytaniem) i pozostawiają je bez komentarza i bez tekstu źródłowego. Zespoły zmieniają stoliki – przy kolejnym stoliku odczytują frazy pozostawione przez poprzedników i próbują określić rejestr języka tekstu, z którego pochodzą cytaty (nie zapisują nigdzie tej informacji) i tłumaczą je na wybrany język obcy. Przy trzeciej zmianie – zespoły zastają na stolikach oryginał i tłumaczenie, ale bez żadnych informacji referencyjnych. Ich zadaniem przy trzecim stoliku jest skomentowanie fraz, ich tłumaczeń i określenie rejestru języka, które reprezentują. Studenci przy trzecim stoliku oceniają przekład i trafność oddania poszczególnych ekwiwalentów i rejestru. Po zakończonej analizie i ocenie wypowiadają się na głos na temat tłumaczenia, które zastali w trzecim stoliku. Pozostali uczestnicy kursu, którzy pracowali wcześniej przy tym stoliku komentują, potwierdzają słuszność spostrzeżeń lub wyjaśniają sytuacje niejasne (nietrafione komentarze). Uczestnicy kursu na końcu mają się zastanowić o podobne teksty, w tym samym rejestrze, w pozostałych dwóch języka.	
4. Zakończenie zajęć	Uczestnicy kursu na głos wypowiadają wszystkie aspekty, które zostały dotychczas na zajęciach omówione, a które mają wpływ na jakość tłumaczenia tekstów literackich.	5
5. Następne kroki	Studenci czytają wybrane fragmenty z powieści „Bieguni" i „Prowadź swój pług przez kości umarłych" Olgi Tokarczuk udostępnione przez prowadzącego (akcent na słownictwo specjalistyczne z różnych dziedzin, fragmenty w różnych językach), zapoznają się z prezentacją merytoryczną prowadzącego na temat terminologii specjalistycznej w tłumaczeniach literackich. Zapoznanie się z zasadami tworzenia glosariuszy.	
6. Potrzebne materiały		
7. Uwagi		

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

14. TERMINOLOGIA SPECJALISTYCZNA W LITERATURZE		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Język specjalistyczny jako narzędzie komunikacji, język literacki jako narzędzie twórcze	
2. Wprowadzenie	*Język literatury pięknej sam w sobie jest językiem specjalistycznym* (Jan Koźbiał) – czy zgadzasz się z tym stwierdzeniem?	5
3. Główna aktywność	Studenci wymieniają i zapisują na tablicy cechy języka specjalistycznego i cechy języka artystycznego – notatki pozostają widoczne na tablicy przez cały czas trwania zajęć. Prowadzący udostępnia na ekranie przykłady ze słowników ogólnych i słowników terminologicznych. Krótka dyskusja nad źródłami, które wspierają i pomagają w poszukiwaniu ekwiwalentów z różnych dziedzin. Odpowiedzialność tłumacza za zastosowanie terminów. Refleksja nad sytuacją, kiedy brakuje słownictwa specjalistycznego w języku docelowym (np. słownictwo związane z produkcją wina w kraju, gdzie wino nie ma warunków, by rosnąć, a co za tym idzie, nie ma winnic i przemysłu winiarskiego). Rola tłumacza w pośredniczeniu między kulturami. W dwójkach, pracując z fragmentami prozy Olgi Tokarczuk (w różnych językach), z którymi zapoznali się w domu, uczestnicy kursu tworzą glosariusz ze słownictwem specjalistycznym. Jeżeli dany termin ma kilka możliwych ekwiwalentów należy to w glosariuszu zaznaczyć. Należy również zwrócić uwagę na to, czy poszczególne terminy są nazwami oficjalnymi czy potocznie używanymi określeniami (np. pełna, dwuwyrazowa nazwa gatunkowa może w przekładzie zostać zastąpiona jednowyrazowym ekwiwalentem będącym odpowiednikiem na poziomie języka	75

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	potocznego). Zakończenie aktywności – szybka kontrola, czy wszyscy studenci wypisali te same pojęcia. Jeżeli komuś jakiegoś brakuje – zaznacza to w swoich notatkach, że glosariusz można uzupełnić o te terminy. Aktywność - prowadzący udostępnia fragmenty prozy i ich tłumaczenie. Zadaniem studentów jest ocena i komentarz – czy tłumaczenie jest jednoznaczne? W zadaniu tym kluczowe jest zwrócenie uwagi i wykształcenie świadomości wśród uczestników kursu, że jednoznaczność jest jedną z cech słownictwa specjalistycznego.	
4. Zakończenie zajęć	Spoglądając na cechy wypisane na tablicy na początku zajęć każdy ze studentów odnosi się do związków tych cech z przykładami, które omawiali w trakcie całych zajęć. Komentarz może dotyczyć dowolnych, wybranych zjawisk.	10
5. Następne kroki		
6. Potrzebne materiały	Koźbiał, Jan: 2002 „Język literatury pięknej jako język specjalistyczny", w: J. Lewandowski (red.), Języki specjalistyczne 2. Problemy technolingwistyki, Uniwersytet Warszawski,. Warszawa 2002, s. 132-140.	
7. Uwagi		

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

15. PRZEKŁAD LITERACKI W DIALOGU KULTUR		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Osadzenie materiału, z którym zapoznali się uczestnicy kursu w trakcie całego semestru, w kontekście dialogu kultur, wzajemnych związków i relacji	
2. Wprowadzenie	Wyświetlenie listy tematów i zagadnień, o których mówiono w trakcie kursu (nie tylko tematy zajęć, ale poszczególne zjawiska, zagadnienia).	
3. Główna aktywność	Aktywność – prowadzący udostępnia uczestnikom kursu tabelę, w której w centralnej kolumnie znajdują się wyświetlone wcześniej zagadnienia. Zadaniem studentów jest utworzenie kontekstu dla podanych zjawisk. Kolumny zatytułowane: Jaki efekt daje nam to zjawisko w kulturze źródłowej? Jaki efekt daje nam to zjawisko w tekście źródłowym? Zjawisko Jaki efekt daje nam to zjawisko w tekście tłumaczenia? Jaki efekt daje nam to zjawisko w kulturze docelowej? Jaki efekt daje nam to zjawisko w dialogu kultur? Nie wszystkie rubryki muszą być uzupełnione. Jeżeli ktoś nie wymyśli, nie znajdzie przykładów dla którychś z pozycji może dopytać kolegów/koleżanki po wykonaniu zadania. Wspólna dyskusja nad ostatnią kolumną – jaki efekt dane zjawisko / zjawisko tłumaczeniowe ma w dialogu kultur / jaki wpływ ma ono na ten dialog.	60
4. Zakończenie zajęć	Każdy z uczestników wypowiada się, z czym kończy kurs Przekład literacki w dialogu kultur. Jakie ma wrażenia, co się udało, a z czego można zrezygnować. Można wykorzystać ewaluację w formie 4L: Podobało mi się… Nauczyłem się… Brakowało… Chciałbym… (Liked, Learned, Lacked, & Longed For)	30

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

INFORMACJE

Przekład literacki w dialogu kultur jest kursem łączącym w sobie zagadnienia związane z teorią przekładu, komunikacją międzykulturową, analizą tekstu i przekładowymi zajęciami warsztatowymi. Zajęcia uwzględniają interdyscyplinarność przekładu i jego wkład w kształtowanie tolerancji i zrozumienie innego. Kurs obejmuje ogólne zagadnienia przekładoznawstwa oraz zagadnienia szczegółowe wraz z elementami wiedzy o kulturze. Kurs uwzględnia badania macedońskich teoretyków przekładoznawstwa z najnowszego destruktywistycznego pokolenia. Zajęcia koncentrują się na pracy ze zjawiskami związanymi z przekładem i tożsamością kulturową, dialogiem kultur oraz komunikacją międzykulturową. Celem zajęć w ramach modułu jest zapoznanie studentów z wybranymi technikami translatorycznymi pomagającymi w rozwiązywaniu problemów tłumaczeniowych, między innymi wykorzystaniem elementów dialogu kulturowego jako sposobu przezwyciężenia trudności związanych z nieprzekładalnością. Analizie literackiej poddaje się perspektywę w przekładzie i progresję tematyczną jako ważne punkty odniesienia. W ramach kursu ujęte są różne rejestry i terminologia specjalistyczna w literaturze. Kurs uwzględnia również pracę z technikami translatorycznymi i środkami literackimi.

LITERATURA

Balcerzan E.: *Czym jest nieprzekładalność - faktem praktyki translatorskiej czy zmyśleniem teoretyków?* w: Przekład artystyczny a współczesne teorie translatoryczne nr 8, 1998.

Bednarczyk A.: *Kulturowe aspekty przekładu literackiego,* Śląsk, Katowice 2002.

Bukowski P., Heydel M. red.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia,* Wydawnictwo Znak, Kraków 2009.

Čapek K, Čapek J. .: *Hovory s TGM,* Československý spisovatel , 1969.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Čapek K, Čapek J.: *Rozmowy z T.G. Masarykiem*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014.

Čapek K, Čapek J.: *Rozmowy z Tomášem Garriguem Masarykiem*, Wydawnictwo Książkowe Klimaty, Wrocław 2015.

Czapliński P.: *Powieść źle skrojona: o kłopotach aksjologii z prozą Witkacego.* „Pamiętnik Literacki" 1989 (Dostępne online)

Dąbska-Prokop U. red.: *Mała encyklopedia przekładoznawstwa*, Wydanie I Wydawnictwa Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii Edukator, Częstohowa 2000.

Denemarková R.:, 2006 Photography © Eva Fuková, 2006 © Host — vydavatelství, s. r. o., 2006, 2011 (elektronické vydání) ISBN 978-80-7294-432-3 (Třetí, elektronické vydání. Formát PDF) ISBN 978-80-7294-433-0 (Čtvrté, elektronické vydání. Formát ePub) ISBN 978-80-7294-454-5 (Páté, elektronické vydání. Formát PDF pro čtečky) ISBN 978-80-7294-455-2 (Šesté, elektronické vydání. Formát MobiPocket)

Gombrowicz W.: *Ferdydurke,* Wydawnictwo Literackie, Kraków 2020.

Eco U.: *Granice tumačenja,* PAIDEIA, Beograd 2001.

Herling-Grudziński G.: *Biała noc miłości,* Czytelnik, Warszawa 1999.

Hejwowski K. : *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu,* Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2004.

Kapuściński R.: *Ten inny,* Czytelnik, Warszawa 2006.

Kapuściński R: *Tłumacz – postać XXI wieku, w: Podróże z Ryszardem Kapuścińskim,* red. Bożena Dudko, Znak, Kraków 2007, s. 7-16.

Koźbiał, J.: „Język literatury pięknej jako język specjalistyczny", w: J. Lewandowski (red.), Języki specjalistyczne 2. Problemy technoligwistyki, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2002, s. 132-140.

Lakoff G., Johnson M.: *Metafory w naszym życiu,* Państwowy Instytut Wydawniczy, 1988.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Lipiński K.: *Vademecum tłumacza,* Idea, Kraków 2004.

On the Christian Doctrine, transl. by J. F. Shaw, in: *St. Augustine: City of God and Christian Doctrine (Kindle Edition)*, Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church, Edinburgh: T&T Clark

Pieńkos J.: *Podstawy przekładoznawstwa od teorii do praktyki,* Zakamycze, 2003.

Szczygieł M.: *Gottland,* Czarne, 2010.

Tabakowska E.: *Językoznawsto kognitywne a poetyka przekładu,* Universitas, Kraków 2001.

Tanuševska L.: "Czas przeszły jako wyznacznik narracji w przekładzie reportażu", *Benešić i drugi: Zagrebački polonistički doprinosi. Zbornik radova s međunarodne znanstvene konferencije Julije Benešić i njegovo doba: povodom 100 godina lektorata poljskog jezika u Zagrebu. Četvrti Malićevi dani, Zagreb, 25. i 26. listopada 2019.* uredili Filip Kozina i Đurđica Čilić, FF press, Zagreb 2021, s. 197-206.

Tokarczuk O.: *Prowadź swój pług przez kości umarłych,* Wydawnictwo literackie, Kraków 2017.

Tokarczuk O: *Bieguni,* Wydawnictwo Literackie, Kraków 2007.

Witkiewicz S.I.: *Pożegnanie jesieni,* PIW, Warszawa 1992.

Wojtasiewicz O.: *Wstęp do teorii tłumaczenia,* Wydanie drugie Wydawnictwa TEPIS, Warszawa 1996.

Якобсон Р.: *В поисках сущности языка // Семиотика. М.: Радуга, 1983. С. 102-117*

Бенјамин В: *Илуминации,* Или-или, Скопје 2010.

Велев И. ред: *Македонска книжевност IX-XVIII век,* Микена, Битола 2008.

Димковска Л.: *Резервен живот,* Или-или, Скопје 2012.

Јаневски С.: *Улица,* Детска радост, 1993.

Кујунџиски Ж.: *Скопје и сè е можно,* Антолог, Скопје 2013.

Лем С.: *Соларис,* Детска радост, Скопје 1989.

Лем С.: *Соларис,* Антолог, Скопје 2016.

Малеска К.: *Скопје во високата зона,* Или-или, Скопје 2021.

Михајловски Д. : *Под Вавилон. Задачата на преведувачот,* Каприкорнус 2000.

Проп В.: *Морфологија на сказната,* Македонска реч, Скопје 2009.

Танушевска Л.: . „Анализа на преводните текстови од полски на македонски јазик (од аспект на теоријата на преводот)“ – praca doktorska - niepublikowana. - Скопје: Фонд на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, мај 2010, с.224.

Танушевска Л.: *Избрани проблеми во преводот на полска литература на македонски јазик* w: *Македонски јазик LXII,* Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2011, с. 145-152.

Урошевиќ В.: *Маџун,* Магор, Скопје 2018.

Чешки хумористични раскази, Македонска книга, Скопје 1992.

Шкловский В. Б.: *О теории прозы.* Москва: Федерация, 1929

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union